

ENTREPRENÖRSKAP

Den smala eller den breda vägen

Yvonne Brogaard Nelson

SAMMANFATTNING

Denna litteraturstudie är skriven utifrån författarens intresse för kompetens och då specifikt nyckelkompetenser såsom de beskrivs i EU-dokument som påverkar utbildningsområdet. Till detta fogas den nationella strategin för entreprenörskap som infördes 2009 och som påverkar hela utbildningsområdet. Intresset väcktes för att se hur dessa två begrepp kan relateras till varandra. Syftet med den här litteraturstudien är att beskriva fenomenet entreprenörskap och dess relevans för utbildning. De specifika frågeställningarna är:

- Hur beskrivs entreprenörskaps-begreppet i ekonomisk och beteendevetenskaplig forskning?
- Hur beskrivs kompetens-begreppet i ekonomisk och beteendevetenskaplig forskning?
- Hur förhåller sig entreprenörskaps-begreppet till forskning om kompetens och lärande?
- Med tanke på den betydelse entreprenörskaps-begreppet ges i sammanhang som studeras i denna uppsats, vilka problem uppstår när det gäller att redogöra för och utvärdera begreppet i utbildningssystemet?

Uppsatsen disponeras utifrån de två begreppen entreprenörskap och kompetens och föregås av en bakgrund omfattande EU:s gemensamma utbildningspolitik. De två begreppen relateras till varandra och litteraturstudien avslutas med en analys samt slutsatser.

Uppsatsen är av kvalitativ karaktär och beskrivande. Metoden bygger på den hermeneutiska tolkningstraditionen enligt Bengtsson (Månsson et al, 1989). Genom den sk hermeneutiska cirkeln har författaren studerat fenomenen entreprenörskap och kompetens utifrån delarna för att få en förståelse för helheten.

Litteratursökningen har gjorts via LUBSearch och via Internet. Två diskursfält har identifierats, det ekonomiska och det beteendevetenskapliga. Dessa diskursfält har tagits sig uttryck i två motpoler; ekonomi/vinst vs socialt/oegennyttan, individ vs grupp/organisation.

Bakgrund beskriver OECD, subsidiaritetsprincipen, Lissabonstrategin, EU:s definitioner av nyckelkompetenser, Osloagendan, Utbildning 2020, en internationell utblick samt den nationella strategin för entreprenörskap.

Kapitlet om entreprenörskap struktureras utifrån de två dominerande perspektiven, de ekonomiska med vinst vs oegennyttan och det beteendevetenskapliga med individ vs grupp. Landström är den dominerande författaren med inslag av andra författare som t ex Schumpeter och Bjerke och Karlsson. Det huvudsakliga fyndet inom den ekonomiska litteraturen är fokus på handlandet och specifikt det unika handlandet.

Avsnittet om kompetens gör samma indelning fast mer utvecklat och specificerat där "underrubriker" till det ekonomiska perspektivet är kompetens som synergieffekter och inom det beteendevetenskapliga perspektivet, kompetens och lärande samt det utvidgade kompetens-begreppet. Med utgångspunkt i Liedman diskuteras även den relationella aspekten av kompetens. De teoretiska delarna avslutas med entreprenörskap och lärande.

Analysen för ett resonemang kring svårigheterna med att förstå och tolka entreprenörskap där detta medför en svårighet vid införandet av begreppet i skolan. Ett resonemang förs även kring svårigheterna med utvärdering av nyckelkompetenserna på unionsnivå.

Författaren föreslår några potentiella utvecklingsmöjligheter i att förskjuta fokus från ekonomiska motiv till sociala. Författaren förslår även att entreprenörskap skall definieras utifrån fyra grupperingar; företag/vinst, socialt/oegennyttan, individ/egenskaper samt grupp/organisation/process.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.0	Inledning.....	4
1.1	Syfte.....	4
1.2	Disposition.....	5
1.2.1	Struktur.....	5
1.2.2	Form.....	5
1.2.3	Litteratur och avgränsningar.....	5
1.3	Teori och metod.....	6
2.0	Bakgrund.....	6
2.1	OECD.....	6
2.2	Subsidiaritetsprincipen och den öppna samordningsmetoden.....	7
2.3	Lissabonstrategin.....	8
2.4	EU:s definition av nyckelkompetensen - Initiativförmåga och företagaranda.....	8
2.5	Oslo-agendan.....	9
2.6	Europa 2020 - Utbildning 2020.....	10
2.7	En nationell strategi.....	10
2.8	Införande av strategier kring entreprenörskap – en utblick.....	11
2.9	Sammanfattning av kapitlet	12
3.0	Entreprenörskap.....	12
3.1	Definition.....	12
3.2	Historik.....	13
3.3	Entreprenörskap i de ekonomiska diskurserna – Schumpeter.....	14
3.4	Entreprenörskap i samhälls-/sociala diskursen.....	15
3.5	Den beteendevetenskapliga forskningen – det individuella perspektivet.....	16
3.6	Entreprenörskap i grupp/organisation.....	17
3.7	Entreprenörskap och kognition.....	17
3.8	Summering av kapitlet.....	18
4.0	Kompetens	18
4.1	Definition.....	18
4.2	Kompetensbegreppets historiska utveckling.....	20
4.3	Kompetens i den ekonomiska litteraturen.....	21
4.4	Kompetens – individ kontra organisation.....	21
4.5	Kompetens och lärande.....	22
4.6	Det utvidgade kompetens-begreppet.....	24
4.7	Summering av kapitlet.....	25
5.0	Entreprenörskap och lärande.....	26
5.1	Entreprenörskap i styrdokumentet.....	27
5.1.1	Skollagen.....	27
5.1.2	Grundskolans läroplan – Lgr11.....	27
5.1.3	Gymnasieskolan Gy11.....	27
5.2	Entreprenöriellt lärande.....	28
6.0	Analys och slutsats.....	28
	REFERENSLISTA	32

1.0 INLEDNING

I samband med EU-beslutet *Utbildning 2010* som en del av Lissabonstrategin och framtagandet av nyckelkompetenser blev jag intresserad av begreppet nyckelkompetenser av två anledningar. Dels därför att jag tidigare hade fördjupat mig i vad kompetens-begreppet stod för och dels därför att jag vid den tidpunkten hade börjat arbeta med skolans internationalisering. När sedan skola och utbildning fick en *nationell strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet (Regeringen 2009)* kom även entreprenörskapet in i min professionella värld. Nu började jag fundera på hur dessa två begrepp hörde samman, hur man hade tänkt vid ihopkopplandet av begreppen. Den nationella strategin om entreprenörskap säger att entreprenörskap skall gå som en röd tråd genom utbildning från förskola till högre utbildning.

Både entreprenörskap och kompetens har som begrepp kopplats till flera koncept. Modeord, buzzword, kanske man skulle kunna dryfta sig till att kalla dem. Med säkerhet kan man säga att de är barn av sin tid även om båda begreppen har haft ett "liv" före EU. Vi kan även konstatera att begreppen och de bakomliggande motiven för införande av dem har fått en förskjutning. De har omformats av tidsandan och har idag fått ett stort värde i samhällsdebatten. Båda begreppen har sitt ursprung i de ekonomiska diskurserna men har efterhand tagits upp av andra discipliner och formats efter dessa. EU har lanserat nyckelkompetenser där vi läser in både kompetens och entreprenörskap. En nationell strategi 2009 om entreprenörskap och nya läroplaner 2011 där begreppet betonas har blivit en utmaning för skola och utbildning och idag betonas ett entreprenöriellt lärande.

Av det jag kunde om entreprenörskap och kompetens före den här uppsatsen anser jag att det finns kopplingar mellan begreppen. Vad jag också visste var att det inte finns någon entydig definition av varken kompetens eller entreprenörskap. Om det inte finns någon entydig definition av kompetens så hamnar entreprenörskap i samma dilemma. Liksom Liedman (2008) ställer jag mig frågan varför just kompetens har valts med hänvisning till utbildning. Dessa frågor är utgångspunkten för den här uppsatsen. Hur definieras entreprenörskap och kompetens? Hur förhåller de sig till varandra och vad får det för konsekvenser vid utvärdering? Som tjänsteman inom skola och utbildning finns det ett stort behov av att förstå. Att gå bakåt till de europeiska dokument som har styr den nationella utbildningspolitiken kändes som en start för arbetet och därifrån ville jag arbeta mig vidare bland koncepten.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att beskriva fenomenet entreprenörskap och dess relevans för utbildning. De specifika frågeställningarna är följande.

- Hur beskrivs entreprenörskaps-begreppet i ekonomisk och beteendevetenskaplig forskning?
- Hur beskrivs kompetens-begreppet i ekonomisk och beteendevetenskaplig forskning?
- Hur förhåller sig entreprenörskaps-begreppet till forskning om kompetens och lärande?

- Med tanke på den betydelse entreprenörskaps-begreppet ges i sammanhang som studeras i denna uppsats, vilka problem uppstår när det gäller att redogöra för och utvärdera begreppet i utbildningssystemet?

1.2 Disposition

1.2.1 Struktur

Uppsatsen är uppbyggd kring de två begreppen entreprenörskap och kompetens. Andra kapitlet ägnar jag åt att beskriva EU:s gemensamma utbildningspolitik som en bakgrund till studien. Jag har tagit fram relevanta dokument som belyser detta från nätet. Tredje kapitlet beskriver entreprenörskapsdefinitioner. Jag har valt att först beskriva begreppet utifrån det ekonomiska perspektivet eftersom det är där som begreppet har sitt ursprung. Det ekonomiska perspektivet har fått en tudelning utifrån motsatserna vinst kontra oegennyttia. Dessa två begrepp beskrivs. Därefter går jag över till det beteendevetenskapliga perspektivet och har valt att beskriva begreppet från individ- kontra grupp/organisationsperspektivet.

När jag i det fjärde kapitlet övergår till att beskriva kompetens-begreppet och hur det definieras och förstås har jag försökt att hålla mig till samma indelning som i kapitlet om entreprenörskap. Detta kapitel är till stora delar taget från den fördjupning jag gjorde i en tidigare studie men med referenser till ytterligare författare. Efter respektive kapitel summerar jag vad jag funnit i litteraturen. I det femte kapitlet försöker jag koppla samman entreprenörskaps-begreppet och kompetens-begreppet för att se hur dessa båda begrepp interagerar i förhållande till lärande. Det sjätte och sjunde kapitlet innehåller analys respektive slutsatser.

1.2.2 Form

När jag skriver och hänvisar till citat och författare skriver jag dessa kursiverat.

1.2.3 Litteratur och avgränsningar

Jag har utgått från litteratur, rapporter och artiklar inom området kompetens och entreprenörskap som jag sökt på Universitetsbiblioteket, LUBSearch, vid datorn och med hjälp av personal på UB1 samt via Internet. Att ge sig in i ett fält som var tämligen oupptäckt för mig gjorde att min förförståelse var begränsad. Jag visste från de aktiviteter och konferenser jag deltagit i som berört begreppet entreprenörskap att det ekonomiska perspektivet var dominerande. Jag hade även arbetat med lärande för hållbar utveckling och genom det arbetet kommit i kontakt med det sociala entreprenörskapet. Vid urval av litteratur föll valet, till en början, på dessa områden. Landströms bok om entreprenörskapets rötter hjälpte mig att få en övergripande bild av hela entreprenörskapsområdet och därefter specifikt den beteendevetenskapliga aspekten av begreppet. Efterhand kunde jag mer fokuserat leta mig fram bland litteraturen men koncentrationen låg inom dessa två dominerande diskursfält. Den enorma flora som sköljde över mig vid litteratursökningarna gjorde att jag fick avgränsa mig till litteratur som redogör för den dominanta diskursen inom de fält som studeras och såsom det framkommer i forskningslitteraturen. Uppsatsen kan inte på något sätt göra anspråk på en total fördjupning av begreppen. Litteraturen skulle hjälpa mig att tolka och förstå fenomenet men inte att producera en total litteraturöversikt av fenomenet. Det har inte varit syftet med uppsatsen.

1.3 Teori och metod

Fenomen har en stor betydelse för hur vi uppfattar oss själva, andra och resten av världen. Den makt de har över vårt tänkande kan inte förringas. Mycket av vår uppfattning av världen tar vi för givet. Det finns ett behov av att vända och vrida på begrepp för att på så sätt förstå varför vi har en speciell bild eller uppfattning av fenomenen. Begrepp såsom t ex entreprenörskap har existerat som fenomen under flera hundra år. Hur vi konstruerar fenomen påverkas av tidsandan som är i ständig förändring och i vilket koncept fenomenet rör sig. Betydelsen av fenomenet ligger i betraktarens öga och betraktaren är, som den historiska varelsen den är, påverkad av sin omgivning, sin "ryggsäck". Det är därför viktigt för mig att problematisera begreppet entreprenörskap för att förstå hur det uppfattas av olika författare/forskare. Min förklaring eller beskrivning av fenomenet kan aldrig vara neutral hur mycket jag än försöker. I och med att jag bygger mina beskrivningar på andras kunskapsbyggande blir kunskapen en ny kunskap i den meningen att jag tolkar in den i min livsvärld. Min utgångspunkt är den kvalitativa formen med hermeneutikens tankegångar som ledstjärna i enlighet med Gadamer's hermeneutiska cirkel (Bengtsson i Månsson et al, 1989) om förståelsens uppbyggnad där jag startar med en grad av förförståelse som genom att studera olika författares kunskapsprodukter skaffar mig en ny förståelse av helheten som leder mig vidare i mitt arbete och därmed gör mig mer och mer kunnig inom det område där jag söker kunskap. Olika författares teoribildning hjälper mig att förstå och bygga ny kunskap.

En förståelse av begrepp som entreprenörskap och även kompetens som tidigare inte varit givna fenomen inom skolan värld är en utgångspunkt för lärarna i deras uppdrag att införliva det i sitt pedagogiska arbete och framförallt för eleverna som skall bli bärare av den kunskap de skaffar sig i skolan.

Uppsatsen är av kvalitativ och beskrivande karaktär och huvuddelen av uppsatsen beskriver entreprenörskap och kompetens. Jag har utifrån forskningsfrågorna samlat information som underlag för uppsatsen. I mitt försök att beskriva entreprenörskap och kompetens har jag delat upp litteraturen utifrån två olika diskursfält, de ekonomiska och beteendevetenskapliga diskursfälten. Inom dessa två områden har jag funnit vad jag kallar motpoler. Individ kontra grupp/organisation och ekonomiskt/vinst kontra socialt/oegennyttat. Utgångspunkten för arbetet och det som har gett mig en bakgrundsförståelse har legat i att studera vad EU-dokumentet säger om begreppen entreprenörskap och kompetens.

Min analys och mina slutsatser vilar på en tidigare framforskad kunskap och teoribildning genom i den av mig studerade litteraturen.

2.0 BAKGRUND

2.1 OECD

1998 startades ett projekt av OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) med syfte att ta fram och definiera nyckelkompetenser. Projektet, DeSeCo (Definition and Selection of Key Competences), startades året efter starten av OECD:s PISA-projekt (Programme for International Student Assessment). Målet med PISA-undersökningarna var och är att *..undersöka i vilken grad*

respektive lands utbildningssystem bidrar till att femtonåriga elever, som snart kommer att ha avslutat den obligatoriska skolan, är rustade att möta framtiden. (Sven-Eric Liedman 2008)

..monitoring the extent to which students near the end of compulsory schooling have acquired the knowledge and skills essential for full participation in Society (THE DEFINITION AND SELECTION OF KEY COMPETENCIES, OECD, 2005)

DeSeCo-projektet leddes av den schweiziske forskaren Dominique Simone Rychen och målet med att definiera dessa nyckelkompetenser var att uppnå kunskap om vad som skulle anses som centrala kompetenser i en framtida globaliserad värld med hög förändringstakt. Även om PISA-mätningarna utvärderade matematik, läsförståelse, naturvetenskap samt problemlösning blev de en viktig källa för DeSeCo-projektet. Resultatet av DeSeCo-projektet blev tre kategorier av kompetenser där varje kategori inrymde tre underrubriker

- *Competency Category 1: Using Tools Interactively*
 - *The ability to use language, symbols and text interactively*
 - *The ability to use knowledge and information interactively*
 - *The ability to use technology interactively*
 - *Competency Category 2: Interacting in Heterogeneous Groups*
 - *The ability to relate well to others*
 - *The ability to cooperate*
 - *The ability to manage and resolve conflicts*
 - *Competency Category 3: Acting Autonomously*
 - *The ability to act within the big picture*
 - *The ability to form and conduct life plans and personal projects*
 - *The ability to assert rights, interests, limits and needs*
- (THE DEFINITION AND SELECTION OF KEY COMPETENCIES, OECD, 2005)*

DeSeCo-projektets resultat låg som grund för EU:s beslut 2006 om *rekommendationer om nyckelkompetenser för livslångt lärande*. I EU-dokumentet om nyckelkompetenserna: *EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS REKOMMENDATION av den 18 december 2006 om nyckelkompetenser för livslångt lärande (2006/962/EG)*.

2.2 Subsidiaritetsprincipen och den öppna samordningsmetoden

För att förstå hur EU påverkar vårt nationella arbete med utbildningsfrågor vill jag säga några ord om dessa två begrepp.

Subsidiaritetsprincipen är principen om hur samhället skall organiseras och makten skall fördelas. Principen inom EU styr det faktum att frågor som rör utbildning inte specifikt ligger i EU:s maktssfär. EU kan rekommendera men inte besluta i utbildningsfrågor. I samband med införandet av Lissabonstrategin infördes något som kallas den öppna samordningsmetoden vilken betyder att samarbetet mellan medlemsstaterna får en ny ram för att anpassa den nationella politiken till så att vissa gemensamma mål kan uppnås. Denna mellanstatliga metod innebär att medlemsländerna

utvärderar varandra (s.k. grupptryck) och kommissionen har endast en övervakande roll.
Utmärkande för metoden är

- Kartläggning och definition av gemensamma mål som ska uppnås
- Gemensamma mätmetoder (statistik, indikatorer, riktlinjer).
- Riktmärkning, dvs jämförelser av medlemsländernas resultat och utbyte av goda lösningar

2.3 Lissabonstrategin

På mötet i Lissabon (den 23–24 mars 2000) kom man överens om en strategi, med fokus på utbildning, som skulle gälla för 10 år framåt även kallad Utbildning 2010. Målet var att unionen år 2010 skulle vara världens mest konkurrenskraftiga ekonomi med full sysselsättning och hållbar utveckling. Fokus låg på tre strategiska mål och tretton delmål för allmän och yrkesinriktad utbildning för att göra det möjligt för alla EU-medborgare att delta i det nya kunskapsamhället.

1. Höja utbildningssystemens kvalitet
 2. Göra det lättare för alla att få tillträde till utbildning
 3. Öppna utbildningssystemen mot världen
- (Europeiska gemenskapernas kommission 2002: 3)

Europeiska rådet i Lissabon kom fram till att man i ett europeiskt ramverk bör definiera de nya grundläggande färdigheterna som skall erhållas genom livslångt lärande som en väsentlig beståndsdel av Europeiska unionens svar på globalisering och övergången till kunskapsbaserade ekonomier. Det underströks att människorna är Europas största tillgång.

Dessa åtta nyckelkompetenserna är

1. Kommunikation på modersmålet.
2. Kommunikation på främmande språk.
3. Matematiskt kunnande och grundläggande vetenskaplig och teknisk kompetens.
4. Digital kompetens.
5. Lära att lära.
6. Social och medborgerlig kompetens.
7. Initiativförmåga och företaganda.
8. Kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer

EU:s definition av kompetens är

Kompetens definieras här som en kombination av kunskaper, färdigheter och attityder som är anpassade till det aktuella området. Nyckelkompetens är den kompetens som alla individer behöver för personlig utveckling och utveckling, aktivt medborgarskap, social integration och sysselsättning.

2.4 EU:s definition av nyckelkompetensen - Initiativförmåga och företaganda

I den engelska versionen av nyckelkompetenserna benämns den här kompetensen med entrepreneurship men har i den svenska versionen blivit översatt till initiativförmåga och företaganda.

Initiativförmåga och företaganda är individens förmåga att omvandla idéer till handling. Det innebär kreativitet, innovation och risktagande och förmågan att planera och leda projekt för att uppnå de mål som ställts upp. Detta är ett stöd för de enskilda, inte bara i vardagslivet (både hemma och ute i samhället), utan också i arbetslivet och gör arbetstagarna både mer medvetna om det sammanhang de verkar i och mer benägna att utnyttja det som står till buds. Det är också en grund för mer specialinriktade färdigheter och kunskaper som behövs av dem som etablerar eller bidrar till social eller kommersiell verksamhet, och bör omfatta medvetenhet om etiska värderingar och främja goda styrelseformer.

Väsentliga kunskaper, färdigheter och attityder för denna kompetens

*Nödvändig **kunskap** innefattar förmågan att identifiera tillgängliga möjligheter för privat, yrkesmässig och/eller affärsmässig verksamhet, inbegripet övergripande kunskaper om de sammanhang i vilka människor lever och verkar, t.ex. att i stora drag känna till hur ekonomin fungerar och vara medveten om de möjligheter och utmaningar som en arbetsgivare eller organisation står inför. Man bör också ha kännedom om företagets etiska ansvar och hur de kan agera positivt för t.ex. rättvis handel eller socialt företagande.*

***Färdigheter** på detta område innefattar aktiv projektledning (t.ex. förmåga att planera, organisera och leda arbetet, ledarskap och delegering, analyser, kommunikation, rapportering, utvärdering och dokumentering), effektiv representation och förhandling samt förmågan att arbeta både självständigt och i grupp. Det är viktigt att kunna fastställa sina egna starka och svaga sidor och att, om lämpligt, bedöma och ta risker.*

*En **attityd** präglad av företaganda kännetecknas av initiativtagande, aktivt engagemang, oberoende och innovation både i privatlivet och i samhällslivet och på arbetet. Det krävs också motivation och beslutsamhet för att uppnå de mål som fastställts, oavsett om det gäller personliga mål eller syften som man strävar efter att uppnå tillsammans med andra, exempelvis på arbetsplatsen. (EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS REKOMMENDATION av den 18 december 2006 om nyckelkompetenser för livslångt lärande, 2006/962/EG)*

2.5 Oslo-agendan

2006 genomförde Kommissionen en utvärderingskonferens i Oslo *Entrepreneurship Education in Europe: Fostering Entrepreneurial Mindsets through Education and Learning*.

Målet med konferensen var

to exchange experiences and good practice, and to propose ways to move forward in promoting entrepreneurship education more systematically and with effective actions och produkten brukar kallas the Oslo Agenda for Entrepreneurship Education.

Resultatet delades in i fem underrubriker:

- **Framework for policy development**
- **Support for Entrepreneurship Education**
- **Entrepreneurship activities in Schools and in Higher Education**
- **Building links, and joint actions**
- **Communication activities**

2.6 Europa 2020 - Utbildning 2020

Nyckelkompetenserna var en del av den sk Lissabonstrategin som hade som mål att *Europa skall bli den mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomin i världen (Utbildning 2010)*. Vid utvärderingen av Lissabonstrategin och Utbildning 2010 framkom det att man inte hade gjort de framsteg som man hoppats på. Samtidigt hade den ekonomiska krisen slagit till i Europa. 2009 beslutade Europeiska rådet om ytterligare en strategisk ram för europeiskt utbildningssamarbete, *Utbildning 2020*, som en fortsättning på Utbildning 2010. Utbildning 2020 som en del av Europa 2020-strategin innehåller fyra strategiska mål

1. Att göra livslångt lärande och rörlighet till verklighet
2. Att förbättra utbildningens kvalitet och effektivitet
3. Att främja möjligheter för alla, social sammanhållning och aktivt medborgarskap
4. Att öka kreativiteten och innovationsförmågan, inklusive företagandan, på alla utbildningsnivåer

Definitionen av det fjärde strategiska målet är

Kreativitet ger inte bara upphov till självförverkligande, den utgör även en primär källa till innovation, som i sin tur erkänns som en av de centrala drivkrafterna för en hållbar ekonomisk utveckling. Kreativitet och innovation är avgörande för företagsutvecklingen och för Europas förmåga att konkurrera internationellt. Den första utmaningen består i att stimulera alla medborgare att tillägna sig övergripande nyckelkompetens, t.ex. it-färdigheter, förmågan att "lära sig att lära", initiativförmåga och företaganda samt kulturell medvetenhet. Den andra utmaningen består i att säkerställa en välfungerande kunskapstriangel bestående av utbildning, forskning och innovation. Partnerskap mellan näringslivet och olika nivåer och sektorer inom utbildning och forskning kan bidra till att säkerställa bättre fokus på de färdigheter och den kompetens som krävs på arbetsmarknaden och på främjande av innovation och företaganda inom alla former av lärande. Bredare lärgemenskaper med medverkan av representanter för det civila samhället och andra intressenter bör främjas i syfte att skapa ett klimat som bidrar till kreativitet och till att bättre förena yrkesmässiga och sociala behov samt personligt välbefinnande.(Utbildning 2020, 2009/C 119/02)

2.7 En nationell strategi

Regeringen beslutade 2009 att entreprenörskap ska gå som en röd tråd genom hela skolan, från förskolan till högre utbildning och fastställde *en nationell strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet (Regeringen 2009)*.

Skolverket har uppdraget att stimulera arbetet med entreprenörskap i skolan. Det kan till exempel handla om att främja skolors samarbete med arbetslivet, erbjuda kompetensutveckling, underlätta

erfarenhetsutbyte samt fördela utvecklingsmedel och verksamhetsstöd. Skolverket ska även sprida relevanta forskningsresultat till skolan, kartlägga, analysera och sprida erfarenheter av huvudmännens arbete med entreprenörskap. I detta arbete förväntas Skolverket ta del av internationella erfarenheter och forskning inom området. Skolverket ska även samråda med Tillväxtverket för att främja entreprenörskap i enlighet med regeringens strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet. (Regeringens uppdrag till Skolverket)

Skolverket förklarar satsningen på entreprenörskap i skolan på följande sätt

En rörligare arbetsmarknad ställer nya krav på dem som kommer ut i arbetslivet idag.

Utbildningsväsendet behöver anpassa sig för att kunna bemöta förändringarna i samhället.

Entreprenörskap i skolan är ett pedagogiskt förhållningssätt i klassrummen lika mycket som det är en kunskap om egenföretagande. Det handlar om att ta fram och utveckla elevers inneboende nyfikenhet, initiativförmåga och självförtroende redan från tidiga åldrar (Skolverket)

2.8 Införande av strategier kring entreprenörskap – en utblick

Nätverket Eurydice (The Eurydice Unit of the Education, Audivisual and Culture Executive Agency, EACEA) är ett nätverk som bidrar med information kring och analys av europeiska utbildningssystem. De studerar samtliga 34 länder som deltar i EU:s program för livslångt lärande vilket innebär medlemsländerna inklusive Kroatien, Makedonien, Island, Montenegro, Serbien, Turkiet, Liechtenstein, Norge och Schweiz.

2012 genomfördes en utvärdering, Entrepreneurship Education at School in Europe 2012, för att studera hur många länder som införlivat strategier i sina utbildningssystem för att stödja arbetet för entreprenörskap i sitt utbildningssystem mellan 2000 och 2011.

32 länder hade på något sätt införlivat begreppet entreprenörskap i sina utbildningssystem.

Danmark, Norge och Sverige har specifika strategier medan Finland och Island har integrerat begreppet inom en bredare utbildningsstrategi. Tyskland, Frankrike och Italien har däremot inte någon strategi alls inom området. (Fig. 1, 2)

◆◆◆ Figure 1.2: National/regional strategies and initiatives to the implementation of entrepreneurship education into general education (ISCED 1-3), 2011/12

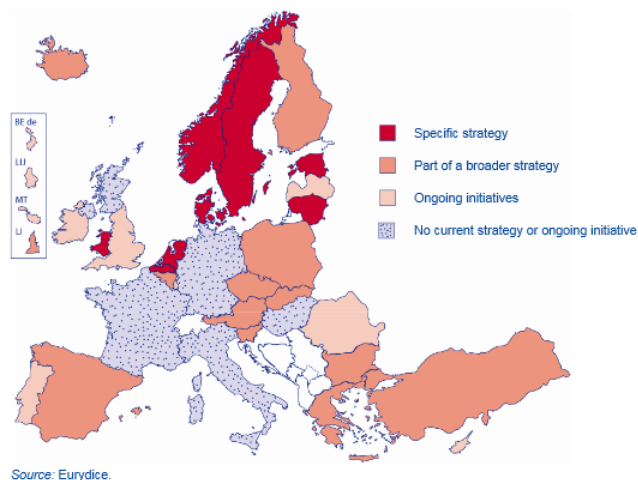

Fig. 1

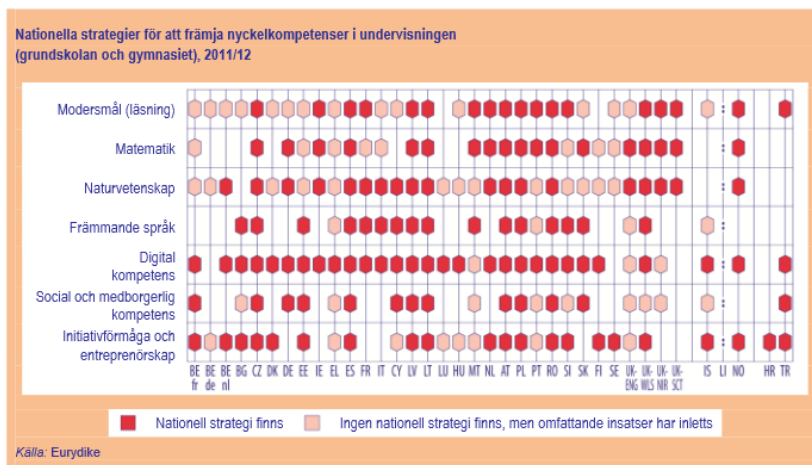

Fig. 2

2.9 Sammanfattning av kapitlet

Detta kapitel har sammanställt och i kronologisk ordning visat på framväxten av kompetenser och mer specifikt nyckelkompetenser inom Europa som ett verktyg för EU:s tillväxt. I DeSeCo-projektets slutdokument har begreppet kompetens delats i tre kategorier och samtliga underordnade kategorier benämns som förmågor (ability). De efterkommande nyckelkompetenserna är indelade i kunskap, färdighet och attityd. EU-dokumentet pekar på individens roll för tillväxt både i Utbildning 2010 och Utbildning 2020. Detta blir än mer tydligt i Utbildning 2020 vilket speglar den ekonomiska kris som uppstått vid tidpunkten för införande av Europa 2020-strategin. Den öppna samordningsprincipens grundstenar med bl a gemensamma, uppsatta mål, gemensamma mätmetoder och benchmarking i kombination med synen på utbildning såsom en gemensam angelägenhet för samhället istället enbart för individen kan ses som tecken på en neo-liberal utveckling (ibid).

3.0 Entreprenörskap

Hans Landström (2005) gör en historisk och diskursiv beskrivning av entreprenörskap. Från den ursprungliga kopplingen i de ekonomiska diskurserna fortsätter Landström och beskriver de beteendevetenskapliga diskurserna. Dessa två diskursfält kan ses som dominerande men Landström presenterar ett imponerande antal diskursfält till vilka forskare har knutet entreprenörskapet: organisationsteori, företagsekonomi, nätverk, geografi, sociologi, socialantropologi. Landström har varit vägledande i mitt sökande efter definitionerna av entreprenörskap tillsammans med Bjerke & Karlsson (2011) som också gör en beskrivning av entreprenörskapets historia men ur ett samhällsperspektiv och fokuserar på det publika entreprenörskapet vilket jag återkommer till.

3.1 Definition

Entrepreneur är ursprungligen ett franskt ord. Första gången det nämns är så tidigt som 1437 i *Dictionnaire de al langue francaise* där begreppet entrepreneur får tre betydelser där den vanligaste är *celui qui entreprend quelque chose* dvs den som får något gjort. Verbet *entreprendre* står för att göra något.

Nuteks (verket för näringslivsutveckling, Tillväxtverket idag) definition av entreprenörskap

Entreprenörskap är en dynamisk och social process, där individen, enskilt eller i samarbete, identifierar möjligheter och gör något med dem för att omforma idéer till praktiska och målinriktade aktiviteter i sociala, kulturella eller ekonomiska sammanhang.

Skolverket delar in definitionen av entreprenörskap i en bred och en smal kategori

- Entreprenörskap enligt den **breda definitionen = entreprenöriellt lärande**: Utveckla kreativitet, se möjligheter, ta initiativ och omsätta idéer till handling, är utgångspunkt för hur entreprenörskap uttrycks i förskolans och grundskolans läroplan, gymnasiets examensmål och i en del av gymnasiets ämnesplaner.
- Entreprenörskap enligt den **smala definitionen = entreprenörskap och företagande**: Eleverna ges möjligheter att pröva på företagande inom gymnasieskolan.

Bjerke & Karlsson (2011) delar in entreprenörskapet i två *syner* av entreprenörskap i samhället

- *Den amerikanska synen: Entreprenörskap är i grunden ett ekonomiskt fenomen och är en fråga om att spåra och utnyttja olika tillfällen och möjligheter till entreprenöriella verksamheter samt att skapa något nytt.*
- *Den skandinaviska synen: Entreprenörskap tillhör hela samhället, inte bara dess ekonomi och är en fråga om att skapa någonting nytt och att därigenom främst bättre tillfredsställa meningsfulla behov, behov som kan vara nya eller gamla.*

3.2 Historik

Under 1600-talet i Frankrike benämndes personer som åtog sig stora handlingar som var kopplade till risk för entreprenörer. I regel förknippades uppdraget med ett pris i ekonomiska termer och av den anledningen kom ordet att kopplas till det ekonomiska fältet i den franska litteraturen. I engelsk litteratur fanns inte benämningen entreprenör specifikt utan där användes benämningar som *undertaker* eller *adventurer* för att under 1700-talet övergå till benämningen *capitalist* (Landström 2005). Finansmannen Richard Cantillon som verkade vid slutet av 1600-talet och början av 1700-talet fäste entreprenörskapet ännu tydligare till den ekonomiska utvecklingen. Entreprenören kopplades starkare till risktagande i det att Cantillon menade att entreprenören köpte varor till ett säkert pris och sålde till ett osäkert pris utifrån efterfrågan. Adam Smith intresserade sig för entreprenören vid tidpunkten för utgivningen av boken *Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* 1776 men intresserade sig enbart för entreprenören som kapitalist och bortsåg från entreprenörens vedermödor och risktagande. Jean Baptiste Say var den person under 1800-talet som återinförde den tidigare synen på entreprenören och utvecklade denna. Say såg entreprenören som den person som stod mellan forskningen och produktionen. Entreprenören omsatte forskarens resultat genom omfördelning av produktionsmedlen. Under början av 1900-talet fångades återigen entreprenören in av kapitalistperspektivet. Vid framväxten av USA som ekonomisk stormakt fick entreprenören återigen en roll att spela i den ekonomiska utvecklingen. Man åtskilde entreprenören och kapitalisten och menade att det i många fall inte var entreprenören som ägde kapitalet. Begreppet risktagande och osäkerhet kopplades återigen till entreprenören.

3.3 Entreprenörskap i de ekonomiska diskurserna - Schumpeter

Det är få beskrivningar av entreprenörskap som inte tar sin ansats utifrån Joseph A. Schumpeters (1883 – 1950) forskning kring entreprenörskap, innovation och *den skapande förstörelsens process*. Schumpeter har ett nationalekonomiskt perspektiv i sina skrifter men skriver att han, i sina försök att definiera entreprenören, *gör ett intrång på psykologins marker (Schumpeter, 2008)*.

Schumpeter diskuterar användningen av produktionsmedlen i ekonomin och beskriver entreprenörens unika förmåga att kombinera produktionsmedlen på ett nytt sätt. Det är just denna unika situation som kännetecknar entreprenörens handling.

Motiven för sitt handlande är tre, enligt Schumpeter (2008)

1. *Drömmen och önskan att grunda ett privat kungarike*. Schumpeter framhåller här att det inte nödvändigtvis är ett tillfredsställande av lusten att konsumera även som det står närmast till hands.
2. *Viljan att segra, impulsen att visa sig överlägsen, vinna framgång för framgångens skull, inte för dess frukter*. Schumpeter liknar motivet med drivkraften inom tävlingsidrott.
3. *Glädjen att skapa, att få saker och ting gjorda... Vår entreprenör söker efter svårigheter, förändrar för att skapa förändring, njuter av att ta risker (Schumpeter 2008)*

Schumpeter för en diskussion kring det hedonistiska inslaget i entreprenörens motiv och har en positiv bild av entreprenören såsom någon som helt drivs av ovanstående motiv och därmed inte finner tiden till hedonism.

Den privata vinningen av handlandet tas upp och Schumpeter som menar att det andra och tredje motivet ovan kan inbegripa *andra sociala arrangemang som inte berörs av privat vinning genom ekonomiska innovationer (Schumpeter 2008)*

Entreprenörens handlande är vad Schumpeter kallar den kreativa förstörelsen. Införande av nya produkter på en marknad pga av t ex nya innovationer leder till konkurrens och en nedbrytning av den gamla marknaden och uppbyggnaden av en ny (Landström 2005). Det finns många historiska exempel på detta; hästdroskan-bilen, skrivmaskinen-datorn etc.

..entreprenören kan betraktas som aktiv och kreativ med förmåga att upptäcka möjligheter till entreprenöriell vinst. Entreprenören hittar vinstmöjligheter som förbisettes av andra marknadsaktörer (Landström 2005)

Enligt M. Casson anses entreprenören ha en överlägsen bedömningsförmåga dvs förmåga att kunna identifiera möjligheter och koordinera resurser. Denna egenskap menar Casson beror på tillgången till information. Cassons teori beträffande tillgången till information är inte tillgång till mer information utan individens förmåga att koordinera informationen, förmågan till helhetsuppfattning, för att skapa nya möjligheter alltså en förmåga att sammansmälta information av olika slag.

W. Baumol tar fram entreprenörens imitativa förmåga som innebär att entreprenören överför nya idéer till andra marknader. Till skillnad från de flesta entreprenörskapsforskarens positiva syn på begreppet tar Baumol fram en negativ sida av entreprenören där skapandet av nya möjligheter kan

leda till konsekvenser av negativ art för samhällsmedborgarna vilket kan liknas vid Schumpeters kreativa förstörelse (Landström, 2005).

3.4 Entreprenörskap i samhälls-/sociala diskursen

Centrum i det ekonomiska diskursfältet är ekonomisk vinst. Entreprenörens roll blir att identifiera nya möjligheter, kombinera resurser/produktionsmedel för att på så sätt rubba en rådande jämvikt och skapa nya marknader och därmed öka sin vinst. Men om nu inte vinsten skulle vara det primära för en entreprenör utan idéerna skulle gagna det allmännas bästa och lösa defekter i samhället utifrån ett hållbarhetsperspektiv? Framställningar av samhällsentreprenörskap anknuter ofta till denna beskrivning. Bjerke & Karlsson (2011) skiljer mellan affärsentreprenören och samhällsentreprenören

...affärsentreprenören tillfredsställer marknadsvärden genom nya företag medan medborgarentreprenörer eller entreprenörer i den offentliga sektorn tillfredsställer samhällsvärden genom nya verksamheter.

Samhällsentreprenören kan finnas inom affärssektorn men också inom den offentliga sektorn och framförallt i den tredje sektorn, medborgarsektorn. Bjerke & Karlsson (2011) menar att framväxten av samhällsentreprenörer har skett som en reaktion på *den obarmhertiga tillväxten av samhälleliga och miljörelaterade frågor där staten eller marknaden i sin nuvarande form har brister.*

Definitionen av hållbar utveckling utgår från Brundtlandrapporten (1987). I den beskrivs hållbar utveckling som *en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.* Hållbar utveckling betraktas som ett samspel mellan social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet.

Bjerke & Karlssons forskning kring kännetecknen för den publika entreprenören är

- De ser sig som medlemmar av ett team
- De har ingen överordnad plan för vad de håller på med
- De skulle känna sig obekväma i en formell organisation
- De håller på med något som de ser som helt naturligt för dem själva
- De ser på vad de håller på som en väsentlig del av dagens samhälle och de är mycket förvånade att inte fler ägnar sig åt sådant.

Faktorer som påverkar den publika entreprenören benämns i termerna *utrymme och plats* där utrymme har betydelsen t ex expansionsutrymme dvs möjlighet att agera fritt och gränsöverskridande och plats t ex är ledarskap, befintliga nätverk. Till detta läggs personliga egenskaper som t ex prestationsbehov, självtillit, djärvhets och riskhantering.

Augustinsson och Brisvall (2009) försöker definiera samhällsentreprenören som de menar är en *ny* typ av entreprenör som väger in fler aspekter än vinstmaximering i sitt begrepp. De delar in entreprenörerna i fyra kategorier.

- *Det nya näringslivet* består av entreprenörer som använder sig av företagandet för att förändra världen
- *Den nya offentligheten* som försöker lösa problem inom det sociala området i den offentliga sektorn
- *De nya NGO:erna* som är förnyarna inom den ideella sektorn som använder sig av företagets metoder och logiker för att öka sin effektivitet och samhällsnytta.
- *Hybriderna* är de som mixar och matchar logik och metoder från alla tre föregående sektorerna.

Den sociala entreprenören arbetar med vad som brukar benämnas social innovation vilket kan förklaras med en ny sorts företagande. Jag skulle vilja hänvisa till Schumpeter i det ovan beskrivna som skriver om den privata vinningen av sitt handlande. Schumpeter menar att motiven att segra och glädjen att skapa kan inbegripa *andra sociala arrangemang som inte berörs av privat vinning genom ekonomiska innovationer (Schumpeter 2008)(ibid)*.

3.5 Den beteendevetenskapliga forskningen – det individuella perspektivet

Landström (2005) framhåller D. McClelland som en av pionjärerna vid utvecklingen av entreprenörskapet med grund i psykologisk teori.

McClellands intresse låg i prestationsmotivet. Till skillnad från tidigare forskning var inte prestationsmotivet kopplat till belöning utan till utmaningen och tillfredsställelsen. McClellands intresse låg i att studera samhällets samspel mellan kultur och ekonomisk utveckling och byggde sin teori på Webers analys av just detta samspel. *Weber, som historisk sociolog, studerade samhällsstrukturens inverkan på det sociala handlandet och de mekanismer som ligger bakom de mänskliga aktörernas förändring av dessa strukturer (Månsson 1989)*. Weber ville tolka aktörers motiv för att skapa. McClelland såg att i olika samhällsstrukturer hade kapitalismen större grogrund än i andra och menade att normer och värderingar, speciellt de religiösa, låg till grund för samhällsmedborgarnas motiv att handla. Studier gjordes på barnuppfostrans inverkan på individens handlande senare i livet.

Slutsatsen i McClellands resonemang är att mer ekonomiskt utvecklade länder har ett mindre fokus på institutionella normer och istället fokuserar en öppenhet för andra människors och deras värderingar, samt ett utbyte mellan människor ...det tycks föreligga ett samband mellan ett lands grad av prestationsmotivation och den ekonomiska utvecklingen (Landström 2005)

McClelland beskrev entreprenörens motivation utifrån tre grundbehov, prestation, makt och tillhörighet. Även ett gott självförtroende och självständigt problemlösande kan kopplas på. Entreprenören anses föredra situationer som präglas av moderata risker, resultatuppföljning, feedback och individuellt ansvarstagande.

Den fortsatta forskningen hade ett fokus på analys av entreprenörens egenskaper. Här framhåller Landström Rotter (1966) som myntade begreppet *locus of control* som betecknar entreprenörens känsla av självbehärskning och kontroll av en situation där andra kan känna sig som offer. Landström hänvisar även till Brockhaus (1982) som utvidgade antalet egenskaper till

- uthållighet
- sökande efter oberoende
- resultatorientering
- överoptimism
- personliga värderingar
- estetisk känsla

Huruvida egenskaperna är medfödda eller inlärdas vidare upp av Kets de Vries (1977) som menar att entreprenörens inre drivkrafter läggs tidigt i livet och vill framhålla entreprenören som en udda, avvikande figur.

3.6 Entreprenörskap i grupp/organisation

Mühlenbock för i sin avhandling (2004) ett intressant resonemang kring entreprenörsbegreppets möjlighet att användas i den offentliga organisationen. Mühlenbock utgår från begreppen proaktivitet, innovation, autonomi och kontext.

Entreprenörskapets proaktivitet ligger i handlandet som företeelse. Betydelsen av handling är i det här fallet den annorlunda handlingen som då benämns som innovativ. För att kunna handla och att handla innovativt krävs någon form av autonomi, ett frirum, att kunna handla utifrån. Handlingen som sådan skall utifrån en kontext för att skapa något nytt. I en politisk styrd organisation är det politiken som sätter målen för verksamheten och tjänstemännen som utför och tjänstemännens möjligheter att agera proaktivt inom en politiker- och lagstyrd kontext är begränsade men att vissa yrkesgruppers autonomi inom en offentlig organisation kan skapa frirum som bas för innovativa handlingar. Frirummet kan liknas vid t ex en lagförändring och Jan Nyhlén (2011) nämner möjligheten att kunna starta friskolor och benämner dessa grundare för entreprenörer. Holmquist: Lindgren (2009) och antar ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och anser att *människor inte agerar som enskilda öar* utan agerar i interaktion med den kontext de befinner sig i, i förtätningar i aktörsnätverk och pekar på projektformen som en entreprenöriell verksamhet.

3.7 Entreprenörskap och kunskap

Tidigare i texten har jag beskrivit Cassons teori om entreprenörens förmåga att omsätta information. Är det en individuell egenskap eller är den inlärd? Landström (2005) hänvisar till Normann (1975) och hans diskussion kring idé och affärsidé. En affärsidé kräver ett gediget kunnande kring företagsetablering medan idén är entreprenörens förmåga att se det nya i det gamla (ibid). Landström ger två förhållningssätt för hur affärsmöjligheter uppkommer.

- *Antagandet att affärsmöjligheter finns "där ute" och entreprenörens roll är att upptäcka dem (Landström 2005 citerat Shane 2003)*
- *Antagandet att affärsmöjligheter "konstrueras" – skapas – av entreprenören själv (Landström 2005 citerat Gartner, Carter, Hills 2003)*

I det första alternativet rör det sig om tillgången till information och den kognitiva förmågan att se en möjlighet i den erhållna informationen. Hur informationen har skaffats är kontextberoende och erfarenhetsbaserad. Även tillgången till nätverk spelar roll. Landström nämner att individens kompetens och förmåga är sammantaget utslagsgivande.

Bjerke & Karlsson (2011) menar att kunskapen är utslagsgivande i samhället idag med en hög förändringstakt och genuin osäkerhet. *Kunskap och kompetens är nyckelresurser.*

Dock det viktigaste är ju inte kunskap och kompetens i sig utan de människor som bär på den och som har förmåga att utnyttja den. Många förändringsagenter....dvs entreprenörer, finns bland dessa människor. (Bjerke & Karlsson, 2011)

3.8 Summering av kapitlet

Innebörden av entreprenörskap skiftar utifrån författarens perspektiv. Det ekonomiska perspektivet placerar entreprenören i ett system. Den ekonomiska synen på entreprenörskap har en lång historia och vi ser en tydlig koppling till vinstmaximering. Handling, att få någonting gjort, kan ses som det ursprungliga konceptet. Det är dock inte själva handlingen som skapar entreprenören utan det unika i handlingen. Entreprenörens förmåga att skapa något nytt utifrån de medel man har att tillgå, att se möjligheter. Det är i detta sammanhang innovatören kan kopplas på definitionen.

Den moderna synen på entreprenören är flerfacetterad så tillvida att vi idag kan skönja entreprenörer med andra syften än vinst eller hellre att vinst som begrepp kan ha fler betydelser än den strikt ekonomiska. Vad driver entreprenören till innovation kan vara för det allmänna goda. Socialt, medborgarentreprenörskap har vunnit mark och är något som blivit vedertaget och växande.

Det beteendevetenskapliga perspektivet intresserar sig för vilka karaktärsdrag som kännetecknar entreprenören. Man pratar om kunskap, egenskaper och förmågor och behov, medfödda eller inlärd. Förmåga att bedöma information, helhetuppfattning, initiativförmåga, risktagande är några beteckningar som framkommer. Individens förmåga att kunna handla är bundet till den kontext individen befinner sig. Påverkan kan ske både från uppväxt samt i vilken typ av samhälle individen agerar. Individens behov beskrivs i termer som prestation, makt och tillhörighet. Inom det beteendevetenskapliga området kan man urskilja både den individuella dimensionen och grupp/organisationsdimensionen. Behovet av och styrkan i nätverk, att inte agera ensam tas upp.

Entreprenörskap i förhållande till kompetens och kunskap handlar om individens förmåga att utnyttja densamma.

4.0 Kompetens

4.1 Definition

Ordet kompetens definieras i Prismas Uppslagsbok som *behörighet, duglighet och förmåga*. I Prismas Främmande ord (2003) beskrivs kompetens som *skicklighet, behörighet, duglighet*. Att vara kompetent är vidare, enligt samma bok, att vara *skicklig, duglig, kvalificerad*. Ordet är ett lånat ord från engelskan och franskan som i sin tur härleder till det latinska ordet *competentia* med betydelsen *överensstämmelse*. Ordet *competentia* härrör ur verbet *competo* som betyder att gemensamt sträva efter, tillsammans söka vinna (det engelska ordet *competitor* dvs tävlande har samma ursprung som kompetens). Söderström (1990) påpekar i sin bok att i engelska ordböcker är det främst *ability* som står som förklaring till ordet *competence* och att det oftast sätts i relation till ett arbete eller uppgift.

Liedman (2008) hänvisar även till amerikanska *Encarta* där en liknande bestämning görs att kompetensen är *the ability to do something well, measured against a standard, especially ability acquired through experience or training*. Den franska ordboken *Le petit Robert* berättar att ordet i franska alltså sedan 1690 vid sidan av en juridisk betydelse betecknat *den fördjupade och erkända kunskap som medför rätten att fälla omdömen eller fatta beslut i vissa ämnen*.

The European Commission's Cedefop glossary (Cedefop, 2008) definierar kompetens (competence) som *the ability to apply learning outcomes adequately in a defined context (education, work, personal or professional development* till skillnad från färdighet (skill) där samma ordbok beskriver kompetens som *the ability to perform tasks and solve problems (OECD Education Working Papers No. 41 2009)*

OECD menar att kompetens är ett vidare begrepp än färdighet. Begreppet innehåller inte bara kognitiva aspekter (teori, koncept eller sk tacit-knowledge) utan även funktionella (tekniskt kunnande) och interpersonella attribut såsom sociala och etiska värden

A competence is not limited to cognitive elements (involving the use of theory, concepts or tacit knowledge); it also encompasses functional aspects (involving technical skills) as well as interpersonal attributes (e.g. social or organizational skills) and ethical values.

Holmer & Karlsson (1991) diskuterar kompetens i relation till kvalifikation. Att vara kvalificerad eller att vara kompetent försöker författarna att reda ut. Kvalifikation kan härledas till det latinska ordet *qualis (sådan som)* och *facere (göra)*. Holmer/Karlsson menar att *någon görs så beskaffad genom t ex utbildning* (Holmer & Karlsson 1991). Kompetensbegreppet sätts oftast i samband med individuella meriter. Kompetens är individrelaterat och kan betecknas som ett tillstånd medan kvalifikationsbegreppet mer betecknar själva arbetet med att göra individen kompetent.

Kompetensen sätter individen i fokus, kvalifikationen arbetet (Holmer/Karlsson 1991)

Illeris (2013) har samma uppfattning och menar att kvalifikationsbegreppet är inriktat på det praktiska beteendet och menar att detta praktiskt-ekonomiska tänkande går att härröra tillbaka till industrisociologin på 50-talet i USA.

Kompetens.....Man är i stånd till att hantera situationer inom ett bestämt område eller av en bestämd karaktär på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt (Illeris 2013)

Illeris menar att det mest auktoritativa internationella definitionen är den av Dominique Rychen och Laura Salganik som gjordes i samband med OECD:s (Organisation for Economic Co-operation and Development) s k DeSeCo-projekt (Definition and Selection of Competencies).

Kompetens definieras som förmågan att på ett framgångsrikt sätt förhålla sig till komplexa krav i ett bestämt sammanhang genom en mobilisering av psykosociala förutsättningar (inklusive kognitiva och icke-kognitiva aspekter). Det innebär en kravorienterad eller funktionell syn på definitionen av kompetens. Det fokuserar i synnerhet på de resultat som individen uppnår genom en handling, ett val

eller ett beteende med hänsyn till de krav som exempelvis knyts till en bestämd yrkesposition, en social roll eller ett personligt projekt (Illeris 2013 citerat Rychen & Salganik 2003).

Denna definition kan ställas mot den vedertagna definitionen av kompetens som gjordes vid framtagande av nyckelkompetenser - EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS REKOMMENDATION av den 18 december 2006 om nyckelkompetenser för livslångt lärande (2006/962/EG)

Kompetens definieras här som en kombination av kunskaper, färdigheter och attityder som är anpassade till det aktuella området. Nyckelkompetens är den kompetens som alla individer behöver för personlig utveckling, aktivt medborgarskap, social integration och sysselsättning.

4.2 Kompetensbegreppets historiska utveckling

Liedman(2006) hänvisar till ekonomen Dieter Mertens som 1974 myntade ordet nyckekompetenser (Schlüsselqualifikation) såsom varande de kompetenser som krävdes för det framtida moderna samhället. Han delade in utbildningens mål i tre dimensioner:

- utbildning för utvecklingen av den egna personligheten,
- utbildning för att lägga grunden för en yrkesverksamhet
- utbildningen för ett liv i samhället

Dessa tre dimensioner verkar inte ensamma och ska inte hållas åtskilda.

Illeris (2013) beskriver kompetensbegreppets utveckling från slutet av 1980-talet och framåt. Från ett, tidigare, större fokus på kvalifikationsbegreppet såsom ett uttryck för det praktiskt-ekonomiska perspektivet med rötter tillbaka till Taylorismen och dess strävan att kunna maximera den mänskliga arbetskraften. Begreppet kvalifikation hade enbart fokus på *arbetsfunktioner man praktiskt behärskade* (Illeris 2013). Efterhand skiftade perspektivet. Man insåg att arbetskraften behövde mer allmänna kvalifikationer än just de som relaterades till arbetsuppgiften: insikt, formuleringsförmåga, orientering och överblick. Till dessa lades personliga kvalifikationer såsom självständighet, samarbetsförmåga, tillmötesgående och flexibilitet. Här kan man skönja en koppling till Mertens sammansatta dimensioner.

Övergången till användandet av kompetensbegreppet menar Illeris har sitt ursprung *Human Resource Management (HRM)* (Illeris 2013:24) med sitt ursprung i USA. Human Resource Management är en organisations hantering av sina sk mänskliga resurser och har koppling humankapital som visar på de mänskliga resursernas värdeinnehåll, där kompetens är en komponent för en organisationens framgång.

I Sverige slog kompetens-begreppet igenom i början av 1980-talet, dels genom inflytande av HRM i USA och Storbritannien, dels som en följd av skiftet från fokus på inre effektivitet (göra saker rätt) till yttre effektivitet (göra rätt saker), dvs mot marknaden och kunden/brukaren. (Illeris 2013:24). Kvalifikation förflyttades till att bli en del, ett element, av en helhet - kompetensen.

4.3 Kompetens i den ekonomiska litteraturen

I den ekonomiska litteraturen kopplas kompetens till strategi och mål. Strategi förklaras med hur företagen skall *utnyttja sina samlade resurser för att nå uppställda mål* (Bruzelius & Skärvad 1989). Vid företagets strategiformulering är en av punkterna att bestämma vilken kompetens och vilka resurser som behövs för att skapa och upprätthålla konkurrensfördelarna (Bruzelius & Skärvad 1989).

Kompetens kopplas samman med affärsidén som definieras med begrepp som marknad, produkt och/eller tjänst, samt resurser där kompetens ingår som en del. Affärsidén delas upp i en inre och en yttre del där den inre anger hur företaget utnyttjar resurser och kompetens för att tillverka och sälja sina produkter (Bruzelius & Skärvad, 1989). Kunskapskapital används som beteckning

..att i princip brukar man säga att kunskapskapital består av kompetens, som är knutet till individen, och information som är knutet till organisationen....kunskapskapitalet uppstår när individerna utnyttjar sin kompetens och kombinerar denna med organisationens information (Bruzelius & Skärvad 1989).

Humankapital används i kunskapsintensiva sektorer och består bl a av individernas kompetens tillsammans med utbildning och färdigheter vilket ses som de resurser organisationen har att tillgå (Ekstedt 1988). Humankapitalet består av också av kunskap som kopplas till realkapitalet men också företeelser som nätverk, begåvning och social kompetens. Kompetens som binds till organisationen kan vara outtalade värderingar sk *tacit-knowledge* .

Bruzelius & Skärvad (1989) hänvisar till Sveiby som diskuterar professionella organisationer (läkare, lärare, ingenjörer, forskare). Organisationer bygger sin verksamhet kring det kunskapskapital som är bundet till de anställda. Kompetens delas in i den *professionella kompetensen* och *företagarkompetensen* där den förra definieras med kunskapsföretagets kärna och företagarkompetensen som företagets förmåga att öka företagets värde.

4.4 Kompetens – individ kontra organisation

En uppdelning av kompetens i en individrelaterad och organisatorisk del görs av Ohlsson & Targama (1987) och Sandberg (1987). Kompetens innebär kunskaper, färdigheter, perspektiv, kultur, referensram, mentalitet samt nätverk.

Illeris (2013) understryker en holistisk syn på den individuella kompetensen med kognitiva, motoriska, sociala och emotionella element vilka kommer till uttryck i handlingar.

Kompetens-begreppet kopplas till en specifik befattning med både en individrelaterad och en arbetsrelaterad dimension (Gestrelus 1987).

Den enskildes kompetens, den allmänna kompetensen, består av kommunikationsförmåga, inlärningsförmåga och samarbetsförmåga. Den yrkesrelaterad kompetens bygger på krav från nuvarande och planerade befattningar.

Hall (1988) gör en indelning mellan individuell och kollektiv kompetens. Den individuella kompetensen har tre dimensioner som samspelar

Kompetens är ett tillstånd av anpassningsförmåga och reaktionsberedskap som består i människors förblivand förmåga att reagera engagerat och kreativt på de krav som omgivningen ställer (Hall 1988)

Hall diskuterar distinktionen mellan personlig kompetens och expertkunskap där den första är en allmän kompetens som Hall menar är medfödd. Detta kan liknas vid Illeris (2013) uppfattning om att vi har en uppsättning *dispositioner* som finns i våra gener och som utvecklas i samspel med omgivningen. Till det lägger Illeris ordet *potential* vilket innebär att vi har potential till något, t ex att bli en bra pedagog.

Den kollektiva kompetensen definierar Hall med de samlade, individuella kompetenserna i en organisation, grupp eller nätverk. Detta kan liknas vid kompetens som synergieffekt dvs det mervärde som uppstår av en grups samlade, individuella kompetenser jämfört med summan av de individuella (Bruzelius & Skärvad 1989, Söderström 1991).

Den individuella kompetensen uttrycks också med en individs utbildning eller speciella yrkeserfarenheter (Lennerlöf 1986). Lennerlöf vill ge kompetens och kompetensutveckling en vidare betydelse och refererar till den amerikanske forskaren White som talar om individens *kompetensmotivation*. Individen söker hela tiden efter att vinna kontroll över omgivande förhållanden. Därför kan en utveckling av kompetensen vara av betydelse för individens välbefinnande. Om vi får lära och utvecklas i kommer individen att utveckla sin kompetens. Det motsatta tillståndet ser Lennerlöf som förgörande för individen, *inlärdd hjälplöshet*, som kan leda till ohälsa.

4.5 Kompetens och lärande

Att vara kompetent är bl a att vara *skolad*, att kunna något så väl att uppgifter utförs tillfredsställande. Individen lär sig genom att genomföra en uppgift. Tidigare författare trycker på den kognitiva kompetensen för att klara uppgifter. Vad är då kunskap och hur kopplas kunskap till kompetens?

Maltén (1982) delar upp kunskap i olika former

- **Baskunskap** är den fundamentala kunskapen som vi behöver. Grundläggande färdigheter som ligger till grund för fortsatt kunskapsinhämtning. Baskunskap är verktyg för individen att erövra den fördjupande kunskapen. Baskunskapen delas in i *basfärdighet* och *baskompetens* där det förra betyder att individen har de baskunskaper som han/hon behöver för att tillägna sig den fördjupande kunskapen. Baskompetensen innebär att individen vet när dessa basfärdigheter skall användas dvs vilka verktyg som skall användas och när. Baskunskaper har vi inom alla områden även inom det icke-kognitiva området.
- **Fördjupad kunskap** följer på baskunskapen och definierar den med *väl inövad baskunskap*. Den fördjupande kunskapen är mer specialiserad och spänner inte över ett lika stort område som baskunskapen.

- **Processkunskap** handlar om kunskapen att, under friare former, söka kunskap. Individen lär sig hur kunskap kan skapas, hur problem skall lösas.
- **Människokunskap** är affektiv kunskap vilket innebär att under inhämtning av bas-, fördjupad- och processkunskap får individen inblick i hur vi människor fungerar och reagerar på varandra. Den affektiva kunskapen blir ett komplement till den kognitiva kunskapen.
Vad vi lär oss kan vara fakta, färdigheter, föreställningar och förhållningssätt.

Kognitiva kompetenser är kopplade till kunskaper och intellektuella, kognitiva färdigheter. Kognitiva kompetenser delas in i *kunskapskompetens* (data, metoder, översikt, struktur) och *intellektuella färdighetskompetenser* (förståelse, tillämpning, analys, syntes och bedömning av information) (Gestrelus, 1987). De intellektuella kompetenserna krävs i befattningar med t ex problemlösande, arbetsledande och utvecklande arbetsuppgifter.

Gestrelus (1987) beskriver kunskaper om *det osannolika* dvs intellektuella och generaliserbara färdigheter att användas i, för individen, nya situationer eller hot. Denna individuella förmåga består i att *känna till hotbilder, förmåga att skapa helhetsperspektiv, bedöma sannolika konsekvenser av åtgärder, se alternativ och förmåga att skaffa sig redskap för att förverkliga.*

Illeris (2013) benämner ovanstående *bedömning och beslutsfattande.*

Att man i de nya situationer som hela tiden uppstår kan avkoda vad som står på spel och bedöma vad det innebär och vad man kan göra åt det (Illeris 2013:419)

I förlängningen av att man ska bedöma olika förhållanden i bestämda situationer ligger att det ska fattas kvalificerade beslut.Att kunna fatta relevanta och användbara beslut om vad som skall göras är därför ett lika centralt kompetenselement som att göra bedömningar (Illeris 2013)

Ekstedt (1988) menar att relationen mellan kunskap och kompetens inte är klar och olika uppfattningar finns om vilket begrepp som är överordnat. Ekstedt talar om *referatkunskap* som är kunskap som överförs från en annan källa och *erfarenhetskunskap* som den kunskap som erhålls i själva arbetet. Författaren anser att det är erfarenhetskunskapen som är grunden till människors professionella kompetenser.

Illeris (2013) skriver om kunskap och färdigheter som de produkter en skolgång och utbildning skall ge och som ett måste för att klara sig i tillvaron och särskilt i arbetslivet (Illeris 2013). Illeris går vidare och lägger till begreppet *attityd*. Attityd beskrivs som en kulturell och samhälllig socialisation och, menar Illeris, kan liknas vid motivation. Kring dessa tre komponenter; kunskap, färdighet och motivation, som produkter av utbildning, för Illeris ett resonemang kring bildningsbegreppet. Bildning ses som en helhet vad beträffar förmåga och orientering. Illeris delar in bildning i materiell bildning och formell bildning där den förra är benämning för tillägnande av en bestämd kunskapsmängd och den senare uppfattningen att om man tillägnar sig kunskap som anses svårt men kulturellt väsentligt utvecklas själsförmögenheterna. Denna indelning har idag ersatts av formell och

informell utbildning där den formella utbildningen kan liknas vid den materiella bildningen medan den informella är det spontana lärande i vardagen.

Egidius (2009) talar om *uppgiftsinriktat och uppgiftsbaserat lärande* istället för kunskap.

- Uppgiftsinriktat lärande är att kunna lösa uppgifter utifrån vissa lärobokskunskaper
- Uppgiftsbaserat lärande är det lärande som uppstår i arbetet med uppgifter och problem inom ett visst område. Detta lärande bygger inte bara på boklig kunskap utan är en kunskap i djupare mening.

Liedman (2008) förhåller sig kritisk till kopplingen mellan kunskap och kompetens och beskriver Dieter Mertens tankar som utgångspunkt för sitt eget resonemang. Mertens talade om "Bildung" i förhållande till de tre dimensionerna av utbildning: utbildning för utvecklingen av den egna personligheten, utbildning för att lägga grunden för en yrkesverksamhet, och slutligen utbildningen för ett liv i samhället.

Mertens poängterade vikten av kunskap som inte låg "för nära" yrket av den anledningen att det föränderliga samhället krävde snarare en kunskap som skulle vara flexibel och anpassningsbar. Liedman för ett resonemang kring vad en kompetens är i förhållande till kunskap, i den meningen varande ett resultat av en utbildning, och menar att kompetens kan ses som fixerad till en punkt vid ett givet tillfälle. Att vara kompetent är att uppnå en nivå som motsvarar ett specifikt krav. Kompetens kan, som vi sagt tidigare, uppnås på olika sätt: genom utbildning, erfarenhet eller genom en medfödd egenskap.

Det innebär också att "kompetens" inte utan vidare kan översättas med "mål". Ett mål är alltid omedelbart relaterat till en process, medan en kompetens enbart säger att man är kapabel för vissa uppgifter, oavsett hur man blivit det. "Mål" har, normalt sett, både en objektiv och en subjektiv komponent. Den som genomgår en utbildning har ett mål i sikte. Men det finns också vissa fastställda villkor för att ett utbildningsmål ska anses uppnått.

En kompetens betecknar i sig enbart en nivå – en människa är kompetent om hon befinner sig på tillräckligt hög kunskapsnivå för att fullgöra en viss uppgift. (Liedman 2008)

4.6 Det utvidgade kompetens-begreppet

Illeris (2013) tar upp diskussionen kring, vad han kallar, förbisedda kompetenselement som har kommit att få ökad betydelse men som förbises i kompetensdebatten. Illeris menar att skälet till att de inte nämns kan vara att de kan tas som självklara och/eller för att de kan uppfattas vara "flummiga" och därmed svåra att mäta.

- **Kreativitet** - Illeris hänvisar till forskarna Robert Sterberg och Todd Lubart och deras sex perspektiv vid forskning i kreativitet
 - *Det mystiska*
 - *Det pragmatiska*
 - *Det psykodynamiska*
 - *Det psykometriska*
 - *Det kognitiva*
 - *Det social- och personlighetspsykologiska (Illeris 2013 citerat Sternberg & Lubart 1995)*

Begreppen knyter an till nytänkande, innovation, nya sätt att göra saker på, nya kombinationer av redan kända element. Illeris nämner Lene Tanggaards forskningsprojekt som fokuserar på att kreativitet kan övas upp och utvecklas genom lärande.

- **Fantasi** - Fantasi handlar om föreställningsförmåga, bildligt, emotionellt och kognitivt. En förmåga att föreställa något som kan vara annorlunda än det är.
- **Kombinationsförmåga** - Detta element handlar om att kunna sätta olika områden och förhållanden i förbindelse med varandra. När nya förbindelser skapas eller tänks öppnar sig nya möjligheter. Illeris kopplar förmågan till ackomodativt och transformativt lärande dvs skapande av nya sammanhang.
- **Flexibilitet** - Förmågan att kunna ställa om och fungera ändamålsenligt under skiftande omständigheter.
- **Empati** - Förmågan att kunna skifta perspektiv och uppleva situationen såsom den upplevs av andra.
- **Intuition** - Direktuppfattning av en situation utan att man klart kan förstå och redogöra för hur man kommit fram till sin uppfattning. Illeris refererar till Dreyfus (1986) och deras kunskapsmodell om hur individen utvecklas från nybörjare till expert och där den femte utvecklingsnivån vid inläring, experten, är stadiet där individen är så kunnig att man utför sina handlingar på intuition.
- **Kritiskt perspektiv** - Förmåga att kunna göra bedömningar och kritiska analyser.
- **Motståndspotential** - Förmåga och vilja att bjuda motstånd. Illeris menar att kompetens inte bara handlar om kapaciteten att göra det förväntade utan att också våga bjuda motstånd.

4.7 Summering av kapitlet

Kompetens-begreppet är kontextbundet och vi kopplar beskrivningen av kompetens utifrån kontextbundna element.

I de ekonomiska diskurserna är kompetens en produktionsfaktor placerad i humankapitalet och som ska gynna företagets ändamål med koppling till Human Resource Management och affärsidé. Kompetensen diskuteras inte utifrån individens nytta utan individen som verktyg för tillväxt. Individen som dimension neutraliseras. Synergieffekter är ett mervärde och kan ses både som en ekonomisk fördel men också fördel för organisationer utan ekonomiska förtecken. Det görs en uppdelning mellan individ och organisation där kunskapen finns hos individen och informationen finns i organisationen.

I den beteendevetenskapliga diskurserna ökar fokus på diskussioner kring individen och dess kunskaper, egenskaper och erfarenheter men den vanligaste uppdelningen även här är individuell kompetens kontra kompetens på grupp-, organisationsnivå. Vad för slag av kompetens dessa två nivåer består av varierar men en linje kan skönjas. På den individuella nivån görs en skillnad mellan en personlig kompetens och kompetens som är knuten till yrke, befattning eller utbildning. Den personliga är både inlärd (kunskap, erfarenhet) och medfödd (egenskaper). Det finns, enligt min mening, en intern och en extern kategori av den individuella kompetensen. De interna kompetenserna utvecklas med individen och består av medfödda drag eller egenskaper som Illeris

nämner det utvidgade kompetensbegreppen såsom t.ex. kreativitet, fantasi, kombinationsförmåga etc. men även anpassning, motivation, engagemang eller attityd.

Kompetenserna utvecklas i takt med individen och i de miljöer individen verkar. De är på så sätt både medfödda och inlärd där inläringen och utvecklingen sker både i den formella, informella och icke-formella kontexten. Ökat fokus på individen inom de beteendevetenskapliga diskurserna visar sig även i diskussionen om individens behov av att kompetensutveckla sig för att inte känna hjälplöshet.

De externa kompetenserna behöver inte ha skapats genom det formella lärande, genom utbildningssystemen utan kan även ha skapas på t.ex. arbetsplatsen eller i andra livssituationer och bygger på de krav som omgivningen ställer. Här kan man göra en skillnad mellan vad Egidius benämner kunskap och kunnande (Egidius 2009)

Den organisatoriska eller grupp-kompetensen består av den samlade kompetensen som finns i en organisation och som för verksamheten framåt. Den organisatoriska kompetensen har ett mervärde eftersom till det till denna kompetens läggs informationen som finns i stödsystem samt de värderingar och normer; tacit knowing eller tyst kunskap, som finns i en grupp eller organisation.

Om vi ser kompetens som begrepp som en helhet bestående av delar, element, så betonar Liedman det statiska i kompetens-begreppet. Vid en tidpunkt och i en kontext är individen kompetent eller icke-kompetent. Detta står alltid i förhållande till något, ett krav.

EU gör en uppdelning av kompetens i kunskap, färdigheter och attityder. Synen på kompetens i ett EU-perspektiv är att vi inte bara skall vara skolade dvs utbildade utan vi behöver även andra horisontella kompetenser som redskap att användas flexibelt i en föränderlig värld.

Nyckelkompetenserna, som skapade under Utbildning 2010, betonar den individuella kompetensen och någon koppling till de synergieffekter uttrycks inte om man inte själv vill dra resonemanget vidare i en samhällskontext. Sättet att uttrycka behovet av kompetens i ett ekonomiskt perspektiv har ökat mellan utbildning 2010 och utbildning 2020.

5.0 Entreprenörskap och lärande

Jag har i de tidigare kapitlen försökt beskriva vad litteraturen säger om kompetens och entreprenörskap i akt och mening att försöka förstå hur vi skall förhålla oss till det faktum att vi har ett uppdrag på EU-nivå som skall genomföra genom en nationell strategi att lära våra barn och unga som befinner sig inom utbildningssystemet att bli framtida, kompetenta och entreprenöriella samhällsmedborgare.

Om vi bestämmer oss för att kompetens-begreppet är helheten och entreprenörskap utgör ett exempel på "en kompetens" bör vi först utgå från vad vi har sagt om kompetens och lärande. En kompetens består av flera komponenter eller som Illeris (2013) beskriver det: element. En av dessa komponenter utgörs av kunskap. Kunskapen kan bestå av baskunskap, fördjupad kunskap, processkunskap, människokunskap och kan bestå av fakta, färdigheter, föreställningar och förhållningssätt. Vi lär oss i den formella kontexten men lärandet återfinns även i den icke-formella och informella kontexten.

Landström (2005) skiljer mellan entreprenöriellt lärande, know-how, och entreprenöriell utbildning, know-what, där den förra definieras som hur individen aktivt och kognitivt utvecklar ett entreprenöriellt tänkande och beteende och den senare betecknar utbildningens innehåll och

pedagogiska form. Man kan även uttrycka det att man talar *om, för eller i entreprenörskap* (Bjerke & Karlsson 2011)

5.1 Entreprenörskap i styrdokumentet

Skolan har sedan 2010 en modern skollag och sedan 2011 har grundskolan och gymnasieskolan nya läroplaner; Lgr11 och Gy11.

5.1.1 Skollagen

Skollagens första kapitel om syftet med utbildning

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.(Skollagen SFS 2010:800)

5.1.2 Grundskolans läroplan – Lgr11

Värdegrunden

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap (Skolverket).

Övergripande mål och riktlinjer

Kunskaper

Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra grund för skolans verksamhet.

Mål

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt sätt

Skolan och omvärlden - Mål

Skolans mål är att varje elev har inblick i närsamhället och dess arbetsförenings- och kulturliv

5.1.3 Gymnasieskolan Gy11

Ett exempel från examensmålen för Handel- och administrationsprogrammet

Inom både handel och administration finns möjligheter att starta och driva företag och därför ska utbildningen utveckla elevernas kunskaper om entreprenörskap och eget företagande.

På gymnasieskolan finns entreprenörskap som ett eget ämne.

Ett utdrag ur det centrala innehållet:

Entreprenörskapets betydelse för individer, organisationer, företag och samhällen inom områden som är relevanta för elevernas utbildning.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar tilltro till sina personliga resurser samt stimulera deras kreativitet och lust att anta utmaningar och ta ansvar för att omsätta idéer i praktisk verksamhet.

- *Idéutvecklingsprocesser: hur man skapar, värderar, förverkligar, vidareutvecklar eller överger idéer inom projektets verksamhetsområde. I samband med det behandlas hur produkter och idéer skyddas genom lagar och andra bestämmelser, till exempel upphovsrätt.*
- *Finansieringsformer inom projektets verksamhetsområde, ekonomisk planering, dokumentation och uppföljning.*

5.2 Entreprenöriellt lärande

Skolverket beskriver entreprenöriellt lärande som

...att utveckla och stimulera generella kompetenser som att ta initiativ, ansvar och omsätta idéer till handling. Det handlar om att utveckla nyfikenhet, självförtroende, kreativitet och mod att ta risker. Det entreprenöriella lärandet främjar också kompetens att fatta beslut, kommunicera och samarbeta. Att vara entreprenöriell och företagsam är samma sak. Det betyder att ta tillvara möjligheter och förändringar samt att utveckla och skapa värden – personliga, kulturella, sociala eller ekonomiska.

...ett pedagogiskt förhållningssätt i klassrummet. Arbetsformerna stimulerar fantasi och skapande. Inre drivkrafter och motivation är viktigt för det entreprenöriella lärandet i alla åldrar, från förskola till vuxenutbildning. Centralt är att sätta det eleverna gör i ett sammanhang och se till helheten (Skolverket)

6.0 Analys och slutsats

Jag har i den här uppsatsen undersökt entreprenörskap utifrån följande frågeställningar:

- Hur beskrivs entreprenörskaps-begreppet i ekonomisk och beteendevetenskaplig forskning?
- Hur beskrivs kompetens-begreppet i ekonomisk och beteendevetenskaplig forskning?
- Hur förhåller sig entreprenörskaps-begreppet till forskning om kompetens och lärande?
- Med tanke på den betydelse entreprenörskaps-begreppet ges i sammanhang som studeras i denna uppsats, vilka problem uppstår när det gäller att redogöra för och utvärdera begreppet i utbildningssystemet?

Både kompetens och entreprenörskap kan anses som flytande begrepp. De olika kontexter de befinner sig i förklarar och beskriver begreppen. Definitionen och betydelsen av entreprenörskap konstrueras olika i olika kontexter och det förs en så kallad kamp om betydelsen av begreppet. Det är i förhållandet till andra kontextbundna begrepp som entreprenörskap får sin betydelse. Efter genomgången av den litteratur som jag studerat kan det nästan tyckas som störande hur många gånger jag läst meningen om entreprenörskapets otroliga flora av definitioner.

Mycket av det som sägs om kompetenser är applicerbart även på entreprenörskap.

Kompetens är att motsvara uppsatta krav utifrån den rådande kontexten. Kompetens har flera beståndsdelar, kunskap, färdigheter och attityder med olika kapaciteter kopplade till sig.

Entreprenörskap, att vara entreprenöriell är att utifrån en given situation kunna vara handlingsinriktad och innovativ. I den **ekonomiska kontexten** kan detta innebära ekonomisk vinst. I **den sociala kontexten** en vinst för det allmänna goda. På **det individuella** planet innebär det att

individen plockar fram personliga egenskaper, medfödda eller inlärdas, att användas i den givna situationen. På grupp- eller organisationsnivå förskjuts fokus till processer och gruppdynamik i t ex nätverk eller projekt där den samlade kapaciteten ger handlandet och innovationskraften ökad styrka.

Ett förslag är därför att entreprenörskap skulle kunna definieras och prioriteras utifrån de fyra grupperingarna

- Företag-vinst
- Socialt/Oegen nytta
- Individ/Egenskaper
- Grupp/Organisation/Process (se figur 3)

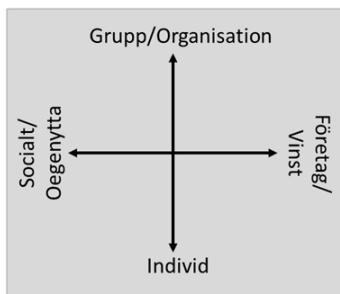

fig 3 (ibid)

Skulle vi med detta perspektiv få en klarare bild av vilka krav som krävs? Situationen kommer att vara utslagsgivande. Vilken situation är det frågan om? Vilka omständigheter påverkar? Vad är målet? Dessa frågor visar på osäkerheten i att med säkerhet fastställa entreprenörskaps-begreppet.

Entreprenörskap som en av åtta nyckelkompetenser är en del av EU:s satsning på humankapitalet och utbildning. Användningen av just ordet humankapital leder oss till den ekonomiska kontexten och det faktum att individen och dess utbildning blir ett verktyg för ekonomisk tillväxt. Synen på att lärandet i sig har ett mervärde för individen tonas ner vid införandet av Lissabonstrategin och återinförandet av densamma i Utbildning 2020.

Den öppna samordningsmetoden som skall bygga på regelbunden utvärdering med syfte att kontrollera att vi är på rätt väg mot gemensamt uppsatta mål, jämförelse av resultat och utbyte av goda lösningar kan ses som tecken på en neo-liberal utveckling. Att efterkrigstidens förändring mot globaliseringen och ökad konkurrens har lett till att skola och utbildning har blivit ett verktyg för framgång har av flera författare framhållits som skäl till att utbildning har gått från att vara en enskild angelägenhet till att bli ett verktyg i ett bredare perspektiv, för nationen, unionen. (bl a Uljens, 2007, Robertson, 2007).

The implementation of entrepreneurship education is sometimes part of a growth strategy intended to promote entrepreneurship and innovation to create a dynamic economy. (Eurydice 2012)

Den neo-liberala karaktäristiken bygger på en avreglering av staten, decentralisering, målstyrning med kontroll och utvärdering som medel. I detta sammanhang har New Public Management även nämnts som skäl. PISA-undersökningarna som är ett av OECD:s uppdrag kan ses som ett uttryck för denna kontroll. Även det tidigare nämnda "Eurydice" kan föras på listan. Problemet med dessa stora undersökningar i förhållande till utbildning är det faktum att utbildningsuppdraget är en nationell angelägenhet och därmed inte en homogen entitet. Därför kan resultaten också leda till svårigheter vid analys.

EU:s dokument visar att entreprenörskap, såsom varande en av nyckelkompetenserna, har en viktig roll att spela i utvecklingen av en framgångrik union. Om vi går tillbaka till indelningen av entreprenörskap i en kvalitativ och en kvantitativ del och därtill lägger skillnader i utbildningssystemen kan vi lätt se svårigheterna vid utvärdering. Liedman (2008) påpekar detta och menar att de tre sista nyckelkompetenserna har denna problematik inbyggd i sig.

Eurydice (2012) beskriver vikten av utvärdering men samtidigt också svårigheterna med dessa. De kvantitativa, grundläggande nyckelkompetenserna såsom matematik och läs- och skrivkunskaper och språkfärdigheter är enklare att utvärdera. Svårigheten ligger i de tvärgående, kvalitativa såsom digital, medborgerlig och entreprenöriell kompetens.

Synen på entreprenörskap kontra lärande utifrån de två perspektiven ekonomi och beteendevetenskap har olika namn i olika texter. Landström pratar om know-what och know-how. Skolverket pratar om den smala definitionen och den breda. Vad som kan utläsas från dessa indelningar är att det finns en kvantitativ och en kvalitativ aspekt av fenomenet. Detta blir än mer tydligt om vi kopplar definitionerna till utvärdering i utbildningssyfte.

Illeris (2013) menar att det ligger en grundläggande omöjlighet i att mäta kompetenser. Det första argumentet är den fundamentala bristen på enighet kring definitionen av begreppet kompetens och därmed också entreprenörskapet som ett likaledes flytande begrepp. Det andra argumentet går tillbaka till det vi diskuterat tidigare nämligen det faktum att vara kompetent alltid är i förhållande till något. Om detta något inte är känt inser vi svårigheten i att mäta den. Det tredje argumentet hänvisar till att kompetenser, och då även entreprenörskap, består av personliga egenskaper och att dessa egenskaper är medfödda. Illeris menar att dessa egenskaper eller personlighetsdrag inte är kompetenser i sig utan verktyg för att kunna använda sig av sin kompetens. Om dessa egenskaper står i förhållande till en kompetens kan vi inte veta vilken av dessa egenskaper vi syftar på vid en utvärdering och därmed blir utvärderingen komplicerad, eller ännu mer, omöjlig.

EU:s indelning av kompetenser i kunskaper, färdigheter och attityder visar även på svårigheter med ordet attityd. Attityd i entreprenörskapskompetensen talar bl a om motivation och beslutsamhet. Är detta en medfödd kvalitet eller kan den läras in? I vilket sammanhang kan den tas fram och användas? Hur detta skall mätas står inte att finna i dokumenten och kan hänvisas till ovanstående resonemang.

Inom skolans ram kan det med ovanstående resonemang kännas som viktigt att föra en debatt kring hur vi återkopplar till eleverna i deras studier.

Det finns en svårighet i skolan att förstå och tolka hur entreprenörskaps-begreppet ska implementeras i undervisningen. Det finns en fara i att det uppfattas som negativt. En breddning eller vidgande av entreprenörskaps-begreppet skulle kunna göra det möjligt att arbeta med begreppet i skolan (Leffler, 2009, Johannisson, 2010). Entreprenörskapets möjlighet att skapa nya platser att komma till uttryck i kan vara en fördel med breddning av begreppet (Berglund, 2012). Den fortfarande starka dominansen av den ekonomiska definitionen leder till svårigheter med förståelsen för skillnaden mellan entreprenörskapsutbildning och entreprenöriellt lärande.

I den europeiska projektdatabasen EST (European Shared Treasure) som registrerar samtliga projekt inom utbildningsprogrammen Comenius, Grundtvig och Leonardo inom LLP (Lifelong Learning Programme) har det, fram till 2011, genomförts 12 projekt med entreprenörskap som tema där Sverige har deltagit som partner. Söker man däremot på "kreativitet" stiger siffran till 25. Den transnationella utblicken skulle kunna vara en möjlighet som kan utnyttjas mer och som kan ge lärarna och framförallt eleverna möjlighet att tillägna sig ytterligare förståelse för begreppet.

Skolverket trycker på den bredare definitionen av begreppet och talar om ett förhållningssätt i klassrummet. Debatten om hur vi skall förhålla oss till begreppen är den primära frågan. Om den inte är klar finns det inte någon grund att bygga en utvärdering på vilket bygger in en osäkerhet på samtliga nivåer från eleven, läraren till nationen och slutligen union.

Det finns ett behov av att fortsätta att diskutera innebörden av begreppet dels för att skapa konsensus och därmed en strategi för utvärdering men viktigaste är att begreppen blir begripliga för eleverna i deras lärande, utveckling och kunskapsbildande.

Referenslista

1.	Augustinsson E., Brisvall M. – "Rädda världen och tjäna pengar, 2011, Bookhouse Editions
2.	Berglund K. – "Jakten på entreprenören", 2012, Santéus Academic Press
3.	Bjerke B. – "Vad jag tror jag vet om entreprenörskap" Västra Götalandsregionen
4.	Bjerke B. & Karlsson – "Samhällsentreprenör – att inte bara vara och agera som om", 2011, Holmbergs, Malmö
5.	Bruzelius L.H., Skärvad P-H – "Integrerad organisationslära", 1989, Studentlitteratur, Lund
6.	Ekstedt E. – "Humankapital i brytningstid", 1988, Publica
7.	Egidius H. - "Pedagogik för 2000-talet". 2009, Bokförlaget Natur & Kultur
8.	Entrepreneurship Education at School in Europe , National Strategies, Curricula and Learning Outcomes, Eurydice, 2012 http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/135EN.pdf
9.	EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS REKOMMENDATION av den 18 december 2006 om nyckelkompetenser för livslångt lärande, 2006/962/EG
10.	EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS REKOMMENDATION av den 18 december 2006 om nyckelkompetenser för livslångt lärande (2006/962/EG)
11.	Eurydike – "Att utveckla nyckelkompetenserna i skolorna i Europa" http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_studies_en.php
12.	European Shared Treasure www.europeansharedtreasure.eu
13.	Gestrelus K. – "Pedagogisk orientering och debatt, Befattningsförändringar – Utbildningsbehov", 1987, Lunds Universitet, Lärarhögskolan i Malmö
14.	Hall J. – "Kompetens i organisationen, 1988, Studentlitteratur, Lund
15.	Holmer J, Karlsson J – "Kvalifikation", 1991, Konsultförlaget
16.	Illeris K. – "Kompetens, vad, varför, hur", 2013, Studentlitteratur, Lund
17.	Johannisson B. – " Grumlige definitioner av begreppet entreprenörskap i skolan och fritt fram för lärares privata och negativa tolkningar av vad det innebär", 2010, Svenskt Näringsliv
18.	Landström H. – "Entreprenörskapets rötter", 2005, Studentlitteratur, Lund
19.	Leffler E. – "The many faces of Entrepreneurship: as discursive battle for the school arena", 2009, European Educational Journal, Volume 8, number 1, 2009 www.wwwords.eu/EERJ
20.	Lennerlöf L. – "Kompetens eller hjälplöshet", 1986, Arbetskyddstyrelsen
21.	Liedman, S-E. - "Nycklar till ett framgångsrikt liv", Skolverket 2008
22.	Lindgren M., Holquist C. (red) – "Entreprenörskap på riktigt – teoretiska och praktiska perspektiv", 2009, Studentlitteratur, Lund
23.	Maltén A. – "Vad är kunskap", 1982, Liber
24.	Mühlenbock Y. – "Inget personlifr om entreprenörskap i offentlig sektor", 2004, Kompendiet, Göteborg
25.	Månsson P. (red) – "Moderna Samhällsteorier", 1989, Prisma
26.	Nationell strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet, Regeringen 2009 http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/69/09/22b6e680.pdf

27.	Ohlsson S., Targama A. – "Offensiv PA för affärsmässig förnyelse", 1986, Studentlitteratur
28.	OECD Education Working Papers No. 41, 2009
29.	"Prismas främmande ord", 2003, ScandBook AB
30.	Robertson S.L. – "Remaking the worls: Neo-Liberlaim and the transformation of Education and Teachers´Labour", 2007, L. Weis and M. Compton (eds) The global assault on teachers, Teaching and their Union, New York:Palgrave
31.	Rådets Slutsatser av den 12 maj 2009 om en strategisk ram för europeiskt utbildningssamarbete "Utbildning 2020", 2009/C 119/02
32.	Sandberg J. – "Att utveckla och bevara kompetens", 1987, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
33.	Schumpeter J.S. – "Schumpeter – om skapande förstörelse och entreprenörskap – i urval av Richard Swedberg", 2008, Nordstedts akademiska förlag
34.	Skollagen, SFS 2010:800 http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K1
35.	Skolverket www.skolverket.se
36.	Söderström M. – "Det svårfångade kompetensbegreppet", 1990, Pedagogiks Forskning i Uppsala
37.	"The European Commission´s Cedefop glossary", 2008, Cedefop
38.	<i>THE DEFINITION AND SELECTION OF KEY COMPETENCIES, OECD, 2005</i> www.oecd.org/pisa/35070367.pdf
39.	von Bergmann-Winberg M-L., Wihlborg E. (red) – "Politiskt Entreprenörskap – kreativ problemlösning och förändring", 2011, LiberAB
40.	Uljens M. – "The hidden curriculum of PISA – the promotion of neo-liberal policy by educational assessment", 2007, paper presented at FERA congress in Vasa 2007